

Povijesni prilozi, god. 31, br. 42 (396 str.) – br. 43 (304 str.), Zagreb 2012.

Povijesni prilozi je znanstveni časopis koji obrađuje problematiku s područja povijesnih i srodnih znanosti od antike pa sve do sredine 19. stoljeća. Izdaje ga Hrvatski institut za povijest od 1982., te isprva izlazi jednom, a od 2001. godine dva puta godišnje. Prikazat ćemo brojeve 42 i 43 koji su objavljeni 2012. godine, koja ujedno predstavlja i tridesetu godišnjicu od kada je časopis počeo izlaziti. U broju 42 objavljeno je osam izvornih znanstvenih, jedan stručni i jedan pregledni rad, te prigodni uvodnik urednice Irene Benyovsky Latin povodom 30 godišnjice izlazenja časopisa. Broj 43 sastoji se od osam izvornih znanstvenih i dva pregledna rada, te jednog nekrologa. Kao stalna rubrika, oba broja sadržavaju ocjene i prikaze domaćih i inozemnih knjiga i časopisa.

Prvi prikazani broj započinje već spomenutim uvodnikom glavne urednice Irene Benyovsky Latin *Povijesni prilozi – trideset godina povijesti* (5-6) u kojem opisuje povijesni razvoj i koncepciju časopisa od njegovog početka 1982. godine, pa sve do današnjih dana. Nakon kratkog uvoda slijedi rad Ivana Basića *Spalatum – ager Salonitanus? Prilog tumačenju pravnoposjedovnog položaja priobalja Splitskoga poluotoka u preddiolektijanskome razdoblju* (9-42) koji je zapravo doručeno i prošireno izlaganje *Iz kasne antike splitskog poluotoka*, kojeg je autor održao na znanstvenom skupu *XII. Dani Cvita Fiskovića* 2010. godine na otoku Mljetu. U radu se tumači pojava toponima Spalatum koji se nalazi na jugozapadnoj obali današnjeg Splitskog poluotoka, a koji seže u doba antike. Težište rada je stavljeno na dokazivanje kako je kasnija gradnja carske rezidencije zapravo odabrana prema državnom odnosno carskom vlasništvu zemlje, odvajajući ga time od susjednih predijalnih toponima na posjedima koji su bili u privatnome vlasništvu.

Tomislav Popić autor je idućeg rada, *Srednjovjekovni zadarski kapitulari* (43-80), u kojem tumači i rekonstruira nastanak, upotrebu i dokidanje zadarskih kapitulara kojima su bile regulirane aktivnosti gradskih dužnosnika.

U radu naslova *Siromasi kasnosrednjovjekovnoga Zagreba* (81-102) Suzana Miljan opisuje probleme koji su se javljali kod zagrebačkih urbanih siromaha u razdoblju kasnog srednjeg vijeka. Budući da navedena tema nije ostavila puno tragova u izvorima, autorica je težište stavila na terminologiju kojom se opisuju siromasi, odnosno kompleksnost toga problema, istražujući pritom različite vrste izvora koji su vezani za gradsku sredinu.

Šibenski bilježnici – Petar pokojnoga Ivana (1453.-1454.) naslov je stručnog rada Ante Birina u kojem autor objavljuje sveščić šibenskog notara Petra iz XV. stoljeća koji se čuva u Državnom arhivu u Zadru (103-189). Riječ je o sedamdeset i dva dokumenta koji su nastala u razdoblju od 28. listopada 1453. pa do 28. veljače 1454. godine, a koji se ovdje po prvi put objavljuju.

Vlado Rezar autor je rada *Pisma Damjana Beneše europskim vladarima* (191-214) u kojem donosi sadržaj pisama dubrovačkog humanista Damjana Beneše iz prve polovice 16. stoljeća. Ona su bila upućena europskim vladarima Ferdinandu I., Karlu V., i Franji I., a u njima Beneša upozorava na važnost kršćanskog jedinstva u vremenima turske ekspanzije. Autor u radu donosi sadržaj tih pisama na hrvatskom i na latinskom jeziku, te ih stavlja u kontekst cjelokupnog Benešina stvaralaštva.

Idući rad naslova *Osmanski korijeni Gospića: nahija Novi u XVI. i XVII. stoljeću* (215-248), čiji je autor Marko Šarić, bavi se poviješću grada Gospića u vrijeme osmanlijske vladavine (16. i 17. stoljeće). U njemu autor razmatra pogranične osmanske nahije Liku odnosno Novi u sastavu kojih se nalazilo današnje područje Gospića, opisujući geopolitičke, socioekonomske, etnokulturalne i demografske procese.

Lovorka Čoralčić i Maja Katušić autorice su rada *Kotorski plemići Frano Buća, Gabrijel Vraćen i Nikola Paskvali – zapovjednici mletačkih prekomorskih vojnih postrojbi (prva polovica XVIII. stoljeća)* (249-273) u kojem na temelju spisa koji se čuvaju u Državnom arhivu u Veneciji i korištenjem izvora koji su pohranjeni u Državnom arhivu u Zadru analiziraju popise časnika i vojnika

koji su pripadali četama kotorskih plemića i mletačkih časnika Frane Buće, Gabrijela Vraćena i Nikole Paskvalija.

Emfiteuza kanoničke kuće u Rovinju u prvooj polovici XVIII. stoljeća (275-308) naslov je rada autora Ante Teklića i Eugena Teklića u kojemu autori opisuju emfiteuzu kuće u kojoj su boravili rovinjski kanonici i porečki biskupi za vrijeme vizitacija u Rovinju. Osim što se opisuju poteškoće i radnje s kojima su se susretali kanonici i predstavnici Rovinja koji su bili zaduženi za izgradnju nove zborne crkve sv. Eufemije, autori također donose cjelovite prijepise pravnih akata koji su bili povezani s emfiteuzom kanoničke kuće.

Idući rad nosi naslov *O temeljima modernoga školstva u Habsburškoj Monarhiji i Hrvatskoj* (309-328), a autorica mu je Vlasta Švoger. Odnosi se na razdoblje druge polovice 19. stoljeća, a u njemu autorica donosi usporednu analizu *Nacrta temeljnih načela javne nastave u Austriji* iz 1848. stavljajući ih u kontekst društvenih i političkih prilika koje su vladale u Hrvatskoj i Habsburškoj Monarhiji 1848. i 1849. godine.

Maja Crnjac autorica je preglednog rada koji je ujedno i posljednji rad u broju 42 naslova *Mikrohistorija i Natalie Zemon Davis* (329-356). U njemu se daje pregled opusa navedene utjecajne američke povjesničarke za koju se smatra da je usko povezana s mikrohistorijskom istraživačkom orijentacijom, stavljajući težište na njezino najpoznatije djelo *Povratak Martina Guerra*. Nakon rada slijede brojne ocjene i prikazi časopisa, zbornika i knjiga (359-385), čime završava svaki broj *Povijesnih priloga*.

Idući broj koji prikazujemo je broj 43 koji započinje preglednim radom *Bizantski car Heraklije I. u hrvatskoj historiografiji* (9-30) autorice Zorane Antunović i Hrvoja Gračanina. U njemu se opisuje interes hrvatske historiografije za Heraklijevu vladavinu, iznose se ocjene njegove osobe i djelovanja, te u kojoj mjeri one korespondiraju s istovremenim kretanjima u svjetskoj historiografiji.

Neven Isailović i Aleksandar Jakovljević autori su idućeg rada *Srednjovjekovno Brečvo i Polje Kanjane – još jedan pokušaj ubikacije* (31-58) u kojem se na osnovi objavljenih i neobjavljenih diplomatskih izvora i osmanskih popisnih deftera iznose nova saznanja o pitanjima ubikacije utvrđenoga grada Brečeva i Polja, te se zaključuje da je spomenuto Polje najvjerojatnije predstavljalo Petrovo polje ili barem njegov veći dio.

Korčulanski biskup Augustin Kvincije u crkvenim i društveno-političkim zbivanjima svoga doba (59-79) rad je autora Ivana Armande u kojem se na temelju izvora i literature opisuje političko i crkveno djelovanje biskupa Augustina Kvincija u drugoj polovici 16. stoljeća. Osim navedenog, autor se bavi i Kvincijevim protuturskim angažmanom koje je prvenstveno bilo usmjereno na oslobađanje Albanije i Klisa od Turaka. Idući rad također obrađuje problematiku turskih osvajanja, a nosi naslov *Europske predodžbe o "turskoj" prijetnji* (14.-16. stoljeće) (81-118) autora Antuna Nekića. U njemu autor predodžbe o turskoj opasnosti dijeli na one koje su predstavljale stvarnu opasnost kršćanskom svijetu, te na one prema kojima Turci nisu percipirani kao opasnost.

Idući rad u časopisu je rad Lovorke Čoralčić naslova *Župljani, svećenici, darovatelji – hrvatski iseljenici i mletačka župa i crkva S. Moise* (XV. – XVIII. stoljeće) (119-134) u kojem autorica istražuje razne oblike povezanosti hrvatskih iseljenika u Mlecima s tamošnjom župom i crkvom S. Moise i to prvenstveno na temelju oporučnih spisa. Težište rada je stavljeno na svećenike koji su bili hrvatskog podrijetla te su djelovali u navedenoj crkvi u razdoblju od 15. do 18. stoljeća.

Tomislav Šarlija bavi se područjem Jasenica u južnom velebitskom Podgorju u radu *Jasenice pod vlašću Osmanlija i Mlečana od XVI. do konca XVIII. stoljeća* (135-175), a Darko Vitek razmatra pitanje razvoja naseljenosti papučkoga kraja tijekom 18. stoljeća u radu *Novovjekovna naselja papučkoga kraja – pitanje kontinuiteta* (177-192). Težište rada stavljeno je na problematiku kontinuiteta naselja od srednjovjekovnoga i osmanskoga razdoblja.

Nova saznanja o životnom putu dubrovačkog humanista i pjesnika Rajmunda Kunića donosi Irena Bratičević u radu *Novi prilozi za životopis Rajmunda Kunića (193-215)*, dok je Danijela Dobljanović autorica rada *Sezonska kretanja začeca/rođenja župe Svetvinčenat u 18. stoljeću (217-233)* u kojemu na temelju matičnih knjiga krštenih župe Svetvinčenat za 18. stoljeće istražuje kretanja začeca odnosno rođenja tijekom godine. Pri tome autorica daje usporedbu s razdobljem druge polovice 17. i prve polovice 19. stoljeća.

Posljednji rad u prikazanom časopisu je pregledni rad Jelene Lakuš *Dalmacija i Austrijsko Carstvo prve polovine 19. stoljeća: pisana riječ u službi stvaranja poslušnih i lojalnih građana (235-255)* u kojem autorica na temelju raznovrsnih pisanih izvora tiskanih u Dalmaciji u prvih trideset i pet godina austrijske vladavine (1815.-1850.) pokušava prikazati na koje su sve načine austrijske vlasti pokušale građane Dalmacije pretvoriti u lojalne i poslušne građane Austrijskog Carstva.

Kao i prethodni prikazani broj, i ovaj broj Povijesnih priloga također sadržava ocjene i prikaze domaćih i inozemnih knjiga, zbornika radova i časopisa (259-287), a završava s nekrologom posvećenim prof. dr. sc. Franji Smiljaniću, uglednom hrvatskom povjesničaru i sveučilišnom profesoru Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru (291-292).

Ana Jura

Historijski zbornik, god. 65, br. 1 (303 str.) – br. 2 (281 str.), Zagreb 2012.

Društvo za hrvatsku povjesnicu nastavlja s izdavanjem svog časopisa *Historijski zbornik* u njegovom 65. godištu. Kao što nalaže tradicija, *Zbornik* je i ove godine izdan u dva sveska, čiji će se sadržaj ukratko prikazati u nastavku. Prvi broj *Zbornika* sadrži šest izvornih znanstvenih članaka te dva pregledna članka, jedno prethodno priopćenje, ocjene i prikaze, izvještaje sa znanstvenih i stručnih skupova te *In memoriam*. Drugi broj *Zbornika* sadrži četiri izvorna znanstvena članka, jedan pregledni članak, jednu bibliografiju, ocjene i prikaze, izvještaje sa znanstvenih i stručnih skupova, *In memoriam* te pismo uredništvu.

Članak s kojim započinje ovaj broj *Historijskog zbornika* naslovljen je *Atonizam – staroegipatski kult boga Atona (1-16)*. Autor Mladen Tomorad prikazuje razdoblje vjerskih promjena u starom Egiptu koje se javilo pojavom monoteističkog kulta boga Atona. U članku se prikazuje povijesni pregled razvoj kulta te vjerske doktrine atonizma, kao i utjecaj kulta na tadašnje društvo.

Obrana dubrovačkog predgrađa sredinom 13. stoljeća. Prilog istraživanju privatnih kula (17-39) članak je Irene Benyovsky Latin, koji donosi pregled kula izgrađenih od strane dubrovačke vlastele u navedenome razdoblju. Temeljem podataka prikupljenih iz notarskih spisa u radu se prikazuje smještaj i objašnjava obrambena uloga ovih kula i zidina koje su izgrađene na privatnim posjedima vlastele.

Sabine Florence Fabijanec autorica je rada naslovljenog *Pomorstvo na istočnom Jadranu: trgovački promet i pomorske opasnosti krajem srednjeg vijeka i početkom modernog doba (41-64)*. Koristeći isprave iz Diplomatičkog zbornika, objavljene gradske statute te carinske dozvole za izvoz i uvoz iz luke, autorica pokušava rekonstruirati kako se kretala trgovina pomorskim putem duž istočnog Jadrana, kojim brodicama, kakvom robom se trgovalo, koje su nesreće na moru mogle snaći trgovce prilikom plovidbe ovom rutom te naposljetku koji je bio utjecaj politike na trgovinu.

Članak Vladimira Huzjana *O hodočašćima i čudesnim ozdravljenjima u 17. i 18. stoljeću na temelju analize zapisa iz najstarije matične knjige krštenih župe sv. Vida u Brdovcu (65-93)* navodi zapise o ozdravljenjima koja su zabilježena u toj matičnoj knjizi. Autor ističe važnost sv. Vida u Brdovcu kao hodočasničkog mjesta, što argumentira brojnim zapisima hodočašća, zavjeta i čudesnih ozdravljenja. Središnji dio rada analizira zapise čudesnih ozdravljenja, od kojih je